

УДК 37.013.42:7.011-053.8(045)

Юлія Лисенко

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ І ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розкривається досвід зарубіжних країн щодо становлення та розвитку освіти дорослих і людей похилого віку, ролі мистецтва в цих процесах. Мета статті – проаналізувати й узагальнити досвід зарубіжних країн щодо можливостей отримання освіти дорослими й літніми людьми, довести необхідність запровадження мистецької освіти для людей похилого віку в Україні. Вивчений досвід і проблеми освіти дорослих дають підстави для обґрунтування необхідності введення державного регулювання з надання освітніх послуг для окресленої вікової категорії та можливості використання різних видів мистецтва. Перспективами подальших наукових

розвідок є вивчення впливу окремих видів мистецтва на соціальний розвиток людей похилого віку.

Ключові слова: освіта, мистецтво, дорослі, люди похилого віку, досвід, перспективи мистецької освіти.

Лысенко Ю. Художественное образование взрослых и людей пожилого возраста: опыт, проблемы и перспективы.

В статье раскрывается опыт зарубежных стран по становлению и развитию образования взрослых и людей преклонного возраста, роли искусства в этих процессах. Цель статьи – проанализировать и обобщить опыт зарубежных стран относительно возможностей получения образования взрослыми и пожилыми людьми, доказать необходимость внедрения художественного образования для людей пожилого возраста в Украине. Изученный опыт и проблемы образования взрослых дают основания для обоснования необходимости введения государственного регулирования образовательных услуг для данной возрастной категории и возможности использования различных видов искусства. Перспективами дальнейших научных исследований является изучение влияния отдельных видов искусства на социальное развитие людей пожилого возраста.

Ключевые слова: образование, искусство, взрослые, люди преклонного возраста, опыт, перспективы художественного образования.

Нині в Україні законодавчо закріплено право людини на освіту, а в останнє десятиріччя актуалізувалося питання освіти впродовж життя (неперервної освіти або освіти дорослих і людей похилого віку). Тому сучасна державна політика спрямована на створення можливостей для отримання бажаної освіти людей будь-яких вікових категорій. Тож важливим завданням для регулювання сфери формальної, неформальної, інформальної освіти дорослих на державному рівні стає необхідність розробки потужної нормативно-правової бази. Особливе місце в якості неформальної чи інформальної освіти дорослих і літніх людей займає мистецька освіта, оскільки вченими доведено можливість розвитку цієї категорії людей за допомогою мистецтва. Відтак, варто звернутися до історії, досвіду інших країн для окреслення способів удосконалення та перспектив створення сучасного освітнього середовища для дорослих і людей похилого віку засобами мистецтва, що відповідатиме євроінтеграційним тенденціям.

Проблеми освіти дорослих і людей похилого віку у філогенезі досліджували: С. Архипова, С. Вершиловський, В. Горшкова, В. Давидова, Н. Єрмак, С. Змеєв, В. Костецький, Я. Меліхеда, О. Огієнко, Л. Сігаєва, І. Сташевська, Є. Фролікова та ін. Однак недостатньо вивчено необхідність надання мистецької освіти дорослим і людям похилого віку. Тому *мета статті* – проаналізувати й узагальнити досвід зарубіжних країн щодо можливостей отримання освіти дорослими і літніми людьми, довести необхідність запровадження мистецької освіти для людей похилого віку в Україні.

В умовах кардинального реформування всіх галузей життя громадян України, євроінтеграційних і глобалізаційних процесів виникає проблема використання потенціалу дорослих і літніх людей, адже в багатьох країнах одним із пріоритетних напрямів державного розвитку є вдосконалення освіти дорослих, що відповідає б сучасним викликам. В Україні у 1997 році був прийнятий Модельний закон про освіту дорослих. У 2011 р. Інститутом педагогічної освіти та освіти дорослих при Національній академії педагогічних наук України створена Концепція освіти дорослих, у якій прописано, що в період 2011-2015 рр. має бути розроблений проект Закону України «Про освіту дорослих». У березні 2016 р. прийнята Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Правове забезпечення реформи освіти в Україні»», де однією з причин повільного реформування освіти є відсутність належних умов у державі для розбудови неперервної освіти, зокрема дорослих різного віку. У рекомендаціях Постанови запропоновано Кабінету Міністрів України унормувати освіту дорослих як складову системи освіти; знову підготувати законопроект «Про освіту дорослих». Отже, повільними темпами продовжується робота над створенням правових умов для освіти дорослих і людей похилого віку на державному рівні. Слід зазначити, що зазвичай у контексті освіти дорослих розглядають освіту і молодих людей, і людей похилого віку.

Необхідність розвитку сфери освіти дорослих в Україні викликано, насамперед, невідповідністю ринку праці й освіти, значним збільшенням кількості людей похилого/пенсійного віку та подальшим зростом таких тенденцій. Ученими доведено, що освіта

дорослих сприяє лише підвищенню соціально-економічних, політичних, соціокультурних, науково-технічних показників розвитку на різних рівнях: державному, регіональному та місцевому.

Інтенсивність технічного прогресу призвела до того, що «професійні знання стали застарівати протягом життя одного покоління» [4, с. 42]. Якщо в середньовіччі професія потребувала багатьох поколінь, передачі досвіду від дорослого до молодшого, то в період технічного розвитку дорослий має «позбавлятися одного досвіду заради отримання іншого» [4, с. 42]. Тому дослідники розглядають освіту дорослих у загальній системі освіти як освітню метасистему, що впливає на цілі та завдання зросту освітнього потенціалу країни і є базисним орієнтиром освітньої політики [3, с. 43]. Поряд із цим, освіта дорослих, як безперервний процес, сприяє культурно-економічному розвитку країни, її соціальному прогресу і може «забезпечувати глибоке взаєморозуміння та більш ефективне співробітництво між поколіннями» [5, с. 71]. Водночас, освіта для людей похилого віку може виконувати функцію соціального захисту, збільшувати тривалість життя, адже рівень освіти змінює спосіб життя, ставлення до власного здоров'я, культуру споживання, а система цінностей орієнтована на діалог поколінь [1, с. 27]. Дійсно, практичний досвід спілкування з людьми похилого віку різного статусу, рівня освіти, професійних досягнень дає можливість стверджувати, що люди, які мають вищу освіту, професійне визнання, легше йдуть на контакт із молоддю, відкриті до нових знань, вдячні за можливість спілкування з молодшим поколінням, адже, за їх словами, молодь надихає і дає бажання жити далі.

Неможливість із певних причин долучитися до освіти спричиняє відчуження людей похилого віку від суспільного життя, знижує самооцінку, викликає внутрішньосімейні конфлікти. У цьому віці є потреба в самореалізації, однак вона часто неусвідомлена, тому одне із завдань освіти – створити умови для задоволення цієї потреби [1, с. 28-29]. Справді, це є важливим, оскільки нині відбувається відчуження поколінь не лише серед молоді та дорослих, а й серед дорослих і літніх людей. Пов'язано це з інтенсивністю реформ і трансформацій, відсутністю умов для розвитку адаптаційного потенціалу, мобільності й гнучкості старшого

покоління. Відтак освіта впродовж життя сприятиме соціальному розвитку громадян і мінімізації відчуження, яке поглиблює такі притаманні сучасному суспільству негативні явища, як ейджизм, насилля, маргіналізацію тощо.

Значущим, на наш погляд, є те, що дослідники (С. Архипова, В. Горшкова, О. Огієнко) відзначають необхідність обов'язкового врахування реальної соціокультурної ситуації в освітньому процесі, оскільки освіта дорослих має сприяти збереженню їх фізичного, психічного і соціального здоров'я. Тому варто зважати на вікові кризи розвитку особистості, «яка усвідомлює та відчуває значні спади, що ускладнюють її прогресивну освіту та розвиток» [5, с. 74]. С. Вершловський наголошує, що «вікові стадії» у дорослих не є універсальними, на відміну від дітей, оскільки залежать від соціально-економічних умов та способу життя. А американський соціолог О. Брим дійшов висновку, що серед «вісімдесятирічних людей набагато більше відмінностей, ніж серед восьмирічних» [2, с. 39]. Отже, надання освітніх послуг дорослим і людям похилого віку має здійснюватися з урахуванням умов їх життєдіяльності та вікової специфіки.

З метою створення сприятливого освітнього середовища для людей похилого віку в Україні варто звернутися до історії та досвіду інших країн, що мають значні досягнення в цьому питанні. Н. Єрмак, досліджуючи соціально-педагогічні передумови геронтоосвіти, зазначає, що «в 1970-ті роки за кордоном починає складатися система освіти літніх як самостійна галузь» [7, с. 34]. Розпочинають свою роботу спеціальні курси, центри, народні університети для літніх людей. З 1976 року діє Міжнародна асоціація університетів «третього віку», що об'єднала навчальні заклади різних країн, котрі надають освітні послуги людям похилого віку. У 1980-ті роки в Німеччині змінилися погляди щодо потенціалу людей похилого віку, тому в 1985 році відкрилося федеральне професійне об'єднання «Відкриття вишів для літніх» з метою об'єднання німецьких університетів для сеньйорів. Згодом, у 1995 році, метою стало «розширення освітніх можливостей усіх суб'єктів освіти в єдиному геронтоосвітньому просторі Європи» [7, с. 34-35]. Як бачимо, Німеччина має значні досягнення у сфері розвитку освіти літніх людей, адже, за свідченням Н. Єрмак, засновниками геронтопедагогіки як

наукової дисципліни стали саме німецькі вчені О.-Ф. Боллнов та Х. Міскес. Нині ж у європейських вищих навчальних закладах є або відділення, або факультети, або кафедри освіти дорослих (андрагогіки).

Досвід розвитку освіти дорослих у скандинавських країнах (Данія, Швеція, Норвегія) демонструє застосування соціально-педагогічного підходу до організації, управління цим процесом. О. Огієнко, детально досліджуючи специфіку освіти дорослих у цих країнах, зазначає, що зміст їх освітніх систем відрізняється з урахуванням і збереженням національних особливостей. Освіта дорослих розглядається як засіб самореалізації, самовираження, адаптації людини в умовах ринкової економіки; виховання соціально активних, відповідальних, творчих людей, які підтримуватимуть та розширюватимуть систему національних цінностей, ідеалів тощо. Тож феномен «скандинавська освіта дорослих» розглядається як «складне, поліфункціональне, соціокультурне та історично зумовлене явище, як процес, як соціальний інститут, як соціально-педагогічна система» [8, с. 30].

Цікавим прикладом здійснення неформальної освіти дорослих у Швеції є навчання в гуртках. Особливістю є те, що його учасники не забезпечуються навчальним матеріалом, а шукають самостійно, потім діляться між собою й оцінюють. Головним у навчальному процесі є створення демократичних умов для зацікавлення, стимулювання та побудови позитивних відносин у групі. Керівники таких гуртків, як правило, мають педагогічну освіту, але проходять перепідготовку або спеціальні курси [6, с. 25-26]. Отже, неформальна освіта в скандинавських країнах побудована за принципами свободи, рівності, гуманізму і демократії, що може стати зразковим прикладом для України.

Звертаючись до історичного досвіду, слід відзначити, що в XIX ст. у скандинавських країнах здійснювалася широка народна освіта дорослих за концепцією Н.Ф.С. Грундтвіга, що передбачала навчання через діалог, взаємоповагу, рівність, взаємодопомогу, свободу, рідну мову тощо і була характерною саме для цих країн [8, с. 24]. Взагалі, у XIX ст. відбувся значний поштовх у розвитку освіти. У Європі у зв'язку з економічним зростом виникла необхідність в освіті «третього стану» (приватних підприємців), що

зумовило необхідність будівництва нових університетів [4, с. 41-42]. У Парижі, за ініціативою Е. Лемоньє, виникли перші професійні жіночі школи, до загального курсу навчання яких обов'язково входили мистецькі предмети, зокрема малювання, спів і вокальна музика, а до спеціального – додаток образотворчого мистецтва до ремесел, живопис по фарфору, гравірування по дереву [10, с. 79]. Тобто освіта дорослих мала достатньо інтенсивний розвиток у XIX ст., не оминаючи мистецтво.

Застосування засобів мистецтва в освіті можна розглянути на прикладі Німеччини, оскільки вона має пріоритетне місце в становленні й розвитку мистецької, зокрема музичної, освіти дорослих і людей похилого віку. Німецькі науковці визнали колосальний соціальний потенціал музичного мистецтва. З кінця XVIII до першої половини XIX ст. музична освіта мала державно-політичний орієнтир, адже спів уважався ефективним засобом військового виховання й формування здорової та сильної нації (глибоке дихання в процесі співу сприяло профілактиці бронхолегеневих хвороб, що були поширені в ті часи). Основна тематика пісень була пов'язана з любов'ю до Вітчизни та імператора. Тож формування патріотичного суспільства через спів було основним завданням німецької школи. Сташевська І., досліджуючи теоретичні та практичні аспекти розвитку музичної педагогіки в Німеччині, в монографії «Музична педагогіка Німеччини: історія, теорія, практика» зазначає, що музична освіта є важливим чинником духовного розвитку особистості від раннього дитинства до похилого віку. Якщо раніше в основі мети музичної освіти було надати теоретичні знання та практичні навички володіння інструментом, то в XIX ст. – розвинути емоційно-чуттєву сферу для гармонійного розвитку особистості. Наприкінці XIX ст. в музично-педагогічних публікаціях обґрунтовується розуміння музики як антропологічного явища, невід'ємної частини духовного життя людини. Наприклад, любов людини до співу викликана внутрішньою потребою до музичного самовираження через власний голос, незважаючи на вік [9, с. 5, 95, 106-107]. Слід також зазначити, що «процес музичного навчання, виховання й розвитку є не лише засобом формування особистості, а й чинником соціокультурного розвитку суспільства» [9, с. 394], адже потенціал музичної освіти має «реальну

можливість виховати цивілізоване й гуманне покоління засобами музичного виховання» [9, с. 321].

Оскільки постійно існувала плутанина термінів «музичне виховання» та «музична педагогіка», в кінці 60-х років ХХ ст. деякі автори (М. Альт, К. Еренфорт та ін.) уточнили, що музичне виховання – практична музично-педагогічна діяльність, а музична педагогіка «вивчає умови й можливості музичного виховання й навчання в родині, дитячому садку, ..., у сфері соціальної й спеціальної педагогіки, освіти дорослих і людей похилого віку, мас-медіа» [9, с. 25]. Як наголошує І. Сташевська, у німецькій літературі ніколи не використовують вислів щодо дорослих «музичне виховання», оскільки пов'язують його лише з вихованням молодшого покоління. Для дорослих – «музична освіта». У Німеччині досі залишається маловивченою проблема музичної освіти дорослих, зокрема людей похилого віку, оскільки актуалізувалося це питання лише у 80-90-х роках ХХ ст. у зв'язку з впливом музики на психофізичний стан людей похилого віку, осіб із вадами та алко – чи наркозалежностями [9, с. 28-29, 43]. Отже, це зайвий раз доводить актуальність порушеної нами теми.

На початку 70-х років ХХ ст. у зв'язку з актуалізацією соціально-педагогічного аспекту музичної освіти та терапевтичного значення музики розробляється проблема музично-педагогічної терапії, що застосовується в роботі з різними категоріями осіб з метою музичної соціалізації та корекції соціальних, психологічних, фізичних вад особистості тощо. Так, німецькі педагоги дійшли висновку, що музична освіта є не лише ефективним засобом соціального виховання, а й музичної соціалізації, гуманізації взаємодії людини і соціуму, гармонійного розвитку особистості, її соціальної компетентності та природним засобом самореалізації. Тому музичне мистецтво й музичну освіту в Німеччині визнають важливою «соціокультурною потребою людини й суспільства, каталізатором особистісних і суспільних процесів» [9, с. 232-233, 323-324]. В Україні, на жаль, такого розуміння досі немає.

У ФРН наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. концепція «Елементарна музична педагогіка» охоплює питання сімейного музичного виховання, дітей, молоді й дорослих. Теоретичним підґрунтям стали музично-педагогічні й психологічні розробки

музичного виховання дітей та терапії дорослих. Розробник цієї концепції М. Клауссен визначає відсутність вікового обмеження, його врахування при виборі змісту, форм, методів навчання тощо, а також орієнтацію занять на процес, а не результат музичної діяльності. Музична освіта, зокрема дорослих, охоплює такі рівні: музичний (формування музичної культури), психологічний (підвищення якості функціонування психічних процесів), соціальний (розвиток комунікації, поваги і уваги до інших осіб), моторний (розвиток моторики, координації рухів тощо). Незалежно від віку, музичне навчання має включати: спів, слухання, ритмодекламацію, музично-ритмічний рух, інструментальне музикування, ознайомлення з можливостями різних інструментів, музично-рольові ігри, освоєння елементарної музичної грамоти. Таку ідею використовують у різноманітних навчально-виховних організаціях та центрах сімейної освіти ФРН [9, с. 330-331]. Високий попит на музичну освіту в ФРН постійно зростає серед літніх людей. За статистикою, (наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.) 10 % учнів склали дорослі різного віку, з них 0,74 % – люди віком після 60 років [9, с. 361]. Музичне навчання дорослих здійснюється через організацію масових заходів, музично-просвітницьку діяльність мас-медіа, навчання в закладах, на курсах, що надають класичну музично-педагогічну освіту тощо [9, с. 368]. «Однією з нових функцій музичних шкіл у сучасній Німеччині є культурна підтримка різних підприємств у формі спільних проєктів: музична просвіта співробітників засобами навчання різним формам музичної діяльності, проведення концертних заходів ... спільна діяльність з юнацькими та соціальними організаціями» [9, с. 360].

На вимогу часу наступною ідеєю стала концепція інтеркультурного виховання, що акцентується на рівноцінності музичних культур усіх країн і народів та на об'єднувальному аспекті музичного впливу. Система музичної освіти у ФРН побудована таким чином, щоб сприяти музичному розвитку кожної особистості згідно з її бажаннями та інтересами впродовж життя. Музична просвіта широких верств населення ФРН здійснюється через ЗМІ та концертну справу. Німецькі дослідники акцентують увагу на тому, що у зв'язку з розвитком інформаційних технологій та глобалізації інформаційного суспільства сучасне музичне мистецтво має

неоднозначний характер впливу на особистість, а технічні засоби є лише додатковими й допоміжними в музичному навчанні та вихованні [9, с. 339, 341-346, 371]. Отже, характерними ознаками функціонування німецьких музичних шкіл є відсутність вікового обмеження учнівського контингенту, соціальна спрямованість, зокрема спеціальні пропозиції для людей з психофізичними вадами, іноземних громадян, людей похилого віку та ін., відкритість до різних видів мистецтв, кооперація з навчально-виховними та культурними закладами. Мотивами музичного навчання для дорослих є прагнення до самовираження, вміння обізнано говорити про музику, наповнити життя прекрасним, зняти напругу, спілкуватися з цікавими людьми за інтересами [9, с. 368, 370].

Дослідження науковців початку ХХІ ст. також свідчать про необхідність здійснення музичної освіти дорослих, оскільки доведено, що музичні заняття в зрілому віці є не менш цінними, ніж у дитинстві. Вони розвивають креативність, комунікативність, ініціативність, витримку, самодисципліну, навички психічної саморегуляції, підвищують відчуття радості життя, самооцінку, працездатність, допомагають пережити кризові життєві ситуації тощо. Поряд із цим, спільне музикування в сім'ї, церкві в інших місцях створює сприятливі умови для порозуміння між різними поколіннями, обміну досвідом, подолання негативних стереотипів щодо поколінь, руйнує психологічні бар'єри в спілкуванні тощо. У Німеччині музична освіта дорослих виконує культурно-політичну функцію виховання, що сприяє стабілізації міжособистісних відносин, зокрема через колективне музикування в хорах, оркестрах, ансамблях. Уся система музичного навчання та виховання в сучасній Німеччині спирається на провідні принципи та реалізацію відповідних функцій: сприяння соціальній адаптації особистості, інтеграції та гуманізації суспільства, розвиток навичок міжособистісної взаємодії [9, с. 322, 370, 386]. «Музику й музичну освіту декларують як гуманістичні чинники розвитку європейського суспільства у ХХІ столітті» [9, с. 388].

Отже, основними проблемами розвитку мистецької освіти дорослих і людей похилого віку в Україні є: відсутність належної законодавчої бази щодо регуляції освіти дорослих і людей похилого віку; брак окремих закладів, відділень, кафедр при вищих навчальних

зкладах для надання освітніх послуг цій віковій групі; недостатня поширеність інформації щодо можливості отримати неформальну освіту при територіальних центрах надання соціальних послуг, де функціонують «Університети «третього віку»», та клубах за місцем проживання; недооцінка засобів мистецтва в освіті тощо.

Перспективами розвитку мистецької освіти дорослих і людей похилого віку, на наш погляд, є вивчення й використання передового досвіду зарубіжних країн з урахуванням євроінтеграційних і глобалізаційних процесів; створення потужного нормативно-правового забезпечення; залучення якомога більшої кількості людей до пропаганди, популяризації та організації мистецьких заходів, здійснення мистецької просвіти; використання потенціалу людей похилого віку для розвитку української держави тощо.

Отже, довід різних країн свідчить про наявність потужного соціально-педагогічного потенціалу мистецтва, який можна використовувати в культурному, економічному, політичному прогресі українського суспільства, для підвищення культури його громадян. Створення необхідних умов для здійснення освіти дорослих і людей похилого віку, зокрема мистецької, даватиме можливість соціального розквіту громадянського суспільства з відповідними принципами взаємодії. Оскільки люди похилого віку мають потребу в самовираженні та самореалізації через мистецтво, це мобілізуватиме ресурси цієї вікової групи, що матиме позитивну динаміку як для самої особистості, так і для її оточення. Перспективами подальших наукових розвідок є вивчення впливу окремих видів мистецтва на соціальний розвиток людей похилого віку.

Література

- 1. Архипова С. П.** Освіта як елемент життєдіяльності людей літнього віку / С. П. Архипова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2013. – № 13 (272). – Ч. IV. – С. 23-33.
- 2. Вершловский С. Г.** Становление андрагогіки как науки / С. Г. Вершловский // Педагогіка. – 2012. – № 5. – С. 35-44.
- 3. Горшкова В. В.** Образование взрослых в контексте культуры: феноменологический аспект / В. В. Горшкова // Педагогіка. – 2011. – № 7. – С. 43-48.
- 4. Горшкова В. В.** Образование взрослых : смена парадигмы на рубеже тысячелетий / В. В. Горшкова, В. В. Костецкий // Педагогіка. –

2009. – № 5. – С. 41-47. **5. Горшкова В. В.** Онтологический контекст образования взрослых как социокультурного института / В. В. Горшкова // Педагогика. – 2009. – № 6. – С. 69-74. **6. Давидова В. Д.** Підготовка керівників навчальних гуртків неформальної освіти дорослих у Швеції / В. Д. Давидова // Імідж сучасного педагога. – № 7 (66). – 2006. – С. 24-26. **7. Ермак Н. А.** Социально-педагогические предпосылки развития геронтообразования / Н. А. Ермак // Педагогика. – 2011. – № 9. – С. 34-41. **8. Огієнко О. І.** Тенденції розвитку освіти дорослих у скандинавських країнах (друга половина ХХ століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / О. І. Огієнко. – К., 2009. – 45 с. **9. Сташевська І. О.** Музична педагогіка Німеччини: історія, теорія, практика: [монографія] / І. О. Сташевська. – Луганськ: вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. – 560 с. **10. Фроликова Е. Н.** Профессиональное образование женщин во Франции (XIX в.) / Е. Н. Фроликова // Педагогика. – 2011. – № 10. – С. 78-81.

SUMMARY

Lysenko Yu. Artistic education of grown-ups and elderly people: experience, problems and prospects.

The current Ukrainian government policies are aimed at creating opportunities for obtaining education by people of all ages. However, the insufficiently developed regulatory framework throws back the obtaining of such an opportunity by elderly people. Art, as an effective means of socialization, self-expression, and self-identity is a strong potential that can be used in education and has a prior role. The purpose of the article is to analyze and summarize the experience of foreign scientists concerning educational opportunities for both adults and elderly people, prove the need for introducing art education for elderly people in Ukraine.

The need of adult education in Ukraine is prime due to the discrepancy between the labor market and education, a significant increase in the number of senior/retired citizens and the subsequent growth of these trends. Currently, there is observed alienation between generations. This is due to the intensity of reforms being implemented and transformation, the lack of conditions for developing the adaptive capacity, mobility and flexibility of the old generation. Hence, the education lifelong contributes to social development of the population and minimizes the alienation, which enhances such negative phenomena inherent in the modern society as ageism, violence, marginalization, etc.

The historical experience of foreign countries, including the Scandinavian ones and Germany, gives reason to confirm the effectiveness of implementing the education of both adult and elderly people. Inasmuch as the use of art in

education only positively affects the development of the society, the elderly are in need of self-expression and self-actualization through art. It mobilizes the resources of this age group, which has a positive trend both for the individual and for his/her environment. The scientists have proved that the level of adult education development on the social and economic, social and cultural progress of the society and the state is natural. Creating the necessary conditions for implementing artistic education of adults and seniors gives the opportunity for social flourishing of the civil society with relevant principles of interaction, since the presence of intellectual and social potential of the elderly generation should contribute to the wellbeing of the Ukrainian society. So, the prospect of further scientific studies is aimed at studying the impact of individual types of art on the social development of elderly people.

Key words: education, art, grown-ups, elderly people, experience, prospects of artistic education.